

Egész az éj beálltaig erődömben maradtam. Mikor mindenki lefeküdt, Bobka néni elvitt nagymamámhoz. Az ut hosszú volt. A holdfény ismeretlen bokrokat és névtelen fákat világított meg... Egy láthatatlan madár hangja hallatszott, aztán csönd. Talán elaludt? Miféle madár lehetett? Hogy hívták? Van-e harmat este?... Hol van a Nagy Medve csillagzat? Merről kél a nap? A Posta uccán mentünk. Bobka erősen fogta a kezemet, nehogy elszökjem. Igaza volt. Menekülésre gondoltam.

(Ford. Bajomi Endre).

A PALESZTINA - KÉRDÉS HÁTTERE

Irta: UJVÁRI LÁSZLÓ

A palesztinai események, amelyeknek útját rombolások és terrorcselekmények egész sora jelzi és egyaránt szólnak zsidóknak, angoloknak, az európai közvélemény előtt módfelelt homályosan tükrözik vissza az arab felkelés valódi célját és szándékát. A dolgok magyarázatát csak még jobban elburkolja az arab főmuftinak az a nyilatkozata, hogy az arab mozgalom kizárólag a zsidók ellen irányul és a legtávolabbról sem az angolok ellen, akikkel békében és barátságban akarnak élni, mert kormányzatuk ellen a világon semmi kifogásuk sincs. „Az egész arab mozgalom kizárólag az ujonnan érkezett zsidók és a zsidó bevándorlás ellen irányul. Mi sohasem ismertük el a Balfour-deklarációt” — mondta *Hadzsi Emin el Husszein*, a jeruzsálemi főmufti egy magyar újságírónak adott nyilatkozatában¹ — és egyben leszögezte, hogy megtagad minden közösséget a merénylőkkel, akiknek semmi kapcsolata a szervezett nemzeti mozgalommal.

Husszein főmufti megszólalása nem lehet meglepő azok előtt, akik a legtávolabbról is figyelemmel kísérik az arab mozgalmakat. A régebbi arab megmozdulásokban is jelentős szerepet vitt a Husszein-család pártja, amely a palesztinai mohamedán arabság egyházfője: a jeruzsálemi főmufti, Hadzsi Emin el Husszein köré csoportosul. Az arab politikának irányítása még ma is családi alapon történik az arab nép patriarchális berendezésének következményeképpen és így kerül a néhány arab politikai csoport közül a Husszein-párt a mostani nemzeti ellenállás élére.

A főmufti nyilatkozata túlságosan is átlátszó diplomáciát takar, amidőn az angolok iránti meglegedést hangsúlyozza. És mivel színvalásról beszélni nem lehet, a főmufti nyilatkozata nem szolgálhat más célt, minthogy fokozza a homályt, amely az egész Palesztina-kérdést beborítja. Hiszen kötdomású, hogy Palesztinában csaknem valamennyi arab párt az abszolút arab nacionalizmus és az idegen uralom elleni harc álláspontján áll. Végső fokon a husszeinisták is könyörtelenül angolelenesek és így annál gyanutkeltebb a főmufti angolbarát kijelentése. De ellentmondás ütközik ki különben is a megállapításaiból. Hogyan lehetnek az arabok meglegedve az angolokkal és hogy van az, hogy nincs kifogásuk az angolok politikája ellen, ha sohasem ismerték el a Balfour-deklarációt, amit az angolok emeltek érvényre és tették alapjává Palesztina-politikájuknak?

1. Faragó László: Beszélgetés Hadzsi Emin el Husszeinnel, az arab felkelés vezérével. — Megj. Pesti! Napló, 1936. június 19.

Volt idő, amikor a Husszein-párt más felfogást hirdetett az angolokkal szemben. Mialatt azonban a politikai porondon a brit imperializmus ellenfeleként ágált, a háttérben megegyezett az angolokkal. Angliának az arabságon belül szövetségesekre van szüksége, amit a multban megtalált a Nashasibi jeruzsálemi polgármester pártjában és később a Husszein-pártban is. Az arab nacionalista pártok nem tudtak ellenállni az angol arany megvesztegető erejének. Anglia a Közel-Keleten nem egy politikai sakkhúzását a pánarab mozgalom segítségével hajtotta végre, aminek titka éppen abban rejlett, hogy Anglia olyan arab vezetővel egyezkedhetett, akik a nyílt színen a csonkítatlan arab érdekeket képviselték. Az eredménytelenül végződő 1932-évi pánarab konferencia, amelyet a mufti hívott egybe, ugyancsak a brit közelkeleti diplomácia sikerét igazolta és egyben bizonyítékát annak, hogy az angol imperializmus megtalálja támogatóit még a pánarab mozgalomban is.

Most, hogy a főmufti angol barátságról beszél, csaknem bizonyosra lehet venni, hogy e pillanatban mindenről inkább szó van, mint angol barátságról. A mult tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a főmufti, ha Anglia barátja, a színen Anglia ellenségeként szerepel. Nézzük mindenesetre, mit mond még Husszein főmufti talán ezen az úton, az ellenmondások között, rátalálunk a ki nem mondott igazságokra. Itt van minjárt egy tisztázatlan kérdés. Ha nem az arab érdekek harcolnak az angol érdekek ellen, miféle érdekek azok, amelyek ezeket a harcokat provokálják? A gyanakvó közvélemény régóta olasz, vagy német befolyást szimatol. A főmufti azonban cáfol. Az arabság maga hozza meg a legnagyobb áldozatot, hogy harcát a zsidóság ellen folytassa. A főmufti felteszi azt a meglepő kérdést, hogy ki a haszonélvezője az arab sztrájkoknak? „Nem a németek, sem olaszok, hanem tisztán és kizárólag a zsidók, akik így jobb üzleteket csinálnak és nyomban elfoglalták mindazokat a munkahelyeket, amelyeket a sztrájkoló arabok elhagytak. Kézenfekvő — és idekonkludál Hadzsi Emin el Husszein — hogy a sztrájk fenntartására szükséges pénzt a zsidók bocsátják rendelkezésre titkos ügynökeik útján...”

Itt van minjárt a második ellenmondás a főmufti nyilatkozatában. Ha a zsidóknak van haszna az arab gazdasági mozgalomból, akkor miért nem igyekeznek lefékezni ezt a mozgalmat maguk az arabok, ahelyett, hogy hevitենék. Amíg a főmufti egyfelől a zsidóknak tulajdonítja a sztrájk elősegítését, addig másfelől az arabság felé bókol és önelismeréssel állapítja meg: „igazán tiszteletreméltó teljesítmény, hogy a sztrájkot ily' sokáig folytatni tudjuk.”

Módfellett átlátszó diplomácia ez, de minden kezdetlegessége és álokoskodása ellenére is céltudatos szándékot takar. Az arab megmozdulással szemben ott áll e pillanatban a felfegyverzett angol impérium. Fegyverrel győzni az arabság itt aligha tud, különösen, ha számbeveszszük azokat a közel- és távolkeleti angol érdekeket, amelyeknek javára Anglia Palesztinát őrzi és védi. (A moszul-haifai olajvonal, Suez, stb.) Az arab politika számol az országban lévő angol hatalommal és hivatalosan nem foglal ellene állást, különösen nem pedig azért, mert a világpolitika mai fázisában nyilván nem az angol imperializmus az, amelylyel az arab vezetők paktumot kötöttek. Mielőtt a kérdésnek ilyenirányú kivizsgálásába belemennénk, nézzük azt, hogy egyáltalán mi az, amit az arab mozgalom elérni akar. Az arab nacionalista pártokat Palesztina félfeudális urai, az effendik és a magas mohamedán klérus alkotják. Főtörekvésük ezeknek, hogy óriási birtokaikat megtartsák és jövedelmeiket fokozzák. Természetesen szívesen látnák, ha kezükbe ke-

rülne a Palesztina fölötti korlátlan politikai hatalom is, azonban az angol imperializmus elleni nyílt lázadás kockázatát semmiképpen sem akarják vállalni és hol az angol arannyal kárpótoltatják magukat, hol pedig, mint most a jelek mutatják, egy másik európai hatalom szolgálatába szegődnek abban a reményben, hogy a végső győzelem esélye mégiscsak nekik érik.

Az arab politika egész manőverezése most arra irányul, hogy minden különösebb kockázat nélkül kirágja az angol protektorátus pilléreit. Ez úgy tűnik, sikerül is, ha illuzoriussá válik a zsidó nemzeti otthonnak nemcsak létjoga, de lehetősége is. Az arab szándék tehát nyomban Világossá válik, ha a virágos arab beszédet igyekszünk európai értelemre lefordítani. Az angolok ellen semmi kifogásunk sincs, mondják az arabok, csak a zsidókkal van bajunk. A zsidókat tehát irtogatjuk a magunk módján. Ez ellen Angliának csak a Balfour-deklaráció szempontjából lehet kifogása. A zsidó nemzeti otthont azonban a mi akaratunk ellenére megvalósítani nem lehet. Mi csak ennek akarjuk bizonyosságát adni. Viszont, ha a Balfour-deklaráció egyszerű papírronggyá válik, tulajdonképpen Angliának bevallottan nem lehet semmi keresnivalója nálunk, mert a mandatárius hatalom gyakorlása ezzel értelmét veszti. Abban a pillanatban, amint a zsidó Palesztina-kolonizáció végleg megbukik, s a cionista aspirációk megfeneklenek, letagadhatatlanná válik, hogy Anglia nem a zsidók miatt kereskedik Palesztinában, hanem más célok miatt, amelyekbe már joggal van beleszólása a többi érdekelt hatalmaknak is. A kérdés ezzel nyomban a nemzetközi politika tengelyébe kerül és a harcot az angolok ellen valóban nem az arabok fogják megvívni, hanem az érdekelt külhatalmak.

Az angol sajtó jó! érti az arab gondolkodásmódot és a legtekintélyesebb liberális lap, a *Manchester Guardian* vezércikkben követeli, hogy az arab vezérek ultimátumát feltétel nélkül vissza kell utasítani. A főkormányzó már ugyanis bejelentette, hogy a kormány bevándorlási politikáját nem fogják befolyásolni az arab fenyegetések. Semmiféle engedményt nem szabad tenni az araboknak — írja az angol ujság, mert ők a mandátum megszüntetése iránti követelésükkel azt az alapot akarják megíngatni, amelyen Anglia Palesztina-politikája nyugszik.

Ha külföldi tőke mozgatja a pánarab mozgalmat, egyedül ezért mozgatja, mert a nemzetközi diplomácia csak ezen az úton tudja a talajt meglazítani az angol érdekek alatt. Így tehát nem olyan abszurd az a feltevés, hogy e pillanatban még a magasabb arab érdekek is együtt haladhatnak bizonyos európai érdekekkel, sőt ezek annak a kezére is játszanak.

A főmufti akkor, amidőn cáfolja az európai külhatalmak tőkés beavatkozását az arab mozgalomba, de egyben a zsidókat vádolja a sztrájk élesztésével, ugyanakkor azt is állítja, hogy külföldi támogatásra már csak azért sincs szükségük, mert „valamennyien a legnagyobb áldozatot bozzuk, csak hogy harcunkat tovább folytassuk.”

A legszigorúbb számítások szerint is legalább 100.000 font sterlingbe került idáig az arab felkelés. Az arab ujságok közleményei nyomán pontosan ellenőrizni lehet, hogy az arabság ebből az összegből mennyit vállalt magára. Azokat az összegeket, amelyek az arab nemzeti ellenállás javára önkéntes adakozásból befolytak, az arab ujságok minden alkalommal hangos lelkendezéssel fogadták. Nos, arab részről, amint az így megállapítható, a mai napig ötezer fontsterling sem gyűlt egybe. Azok a kiküldöttek, akik a szomszédos arab államokba gyűjteni indultak, üres kézzel tértek vissza, a hiányzó 95 ezer font sterling tehát csak

Európából érkezhetett.

Fölmerül ennél fogva az a kérdés, melyik hatalomnak érdeke, hogy a zsidó nemzeti otthon további építését a mai formájában lehetetlenné tegye és ezzel egyben az angol imperializmust is meggyöngítse Palesztinában, sőt esetleg visszavonulásra kényszerítse.

Az angol sajtó egyrésze nyíltan az olasz kormányt vádolja. A *Daily Herald* például azt a feltűnő hírt közli, hogy a jeruzsálemi olasz konzul hivatalos cáfolata ellenére is újabb bizonyítékok merültek fel arra nézve, hogy az arab zavargásoknál fontos szerepet játszott az olasz pénz is. Az utóbbi időkben Szírián keresztül olasz részről nagyobb összegeket utaltak át az araboknak, így legutóbb is ötezer fontot. Megállapították, hogy egyes beduinoknak három font napidíjat és teljes ellátást ígértek, ha megtámadják a palesztinai zsidókat.

Az elmúlt esztendőök során Olaszország részéről határozott aspirációk nyilvánultak meg a Palesztina-mandátum elnyerése érdekében. Olaszország számára ez a kis darab kietlen föld semmiképpen sem kecsesített gyarmatosító lehetőségekkel. Az angol gyarmatosító politika bizonyította be legjobban, hogy a népfölösleg expanziója mily nehezen irányul a kolóniák felé. Olaszországnak a Földközi-tengeren azonban más dologra volna szüksége. Egy olyan flottabázisra, amely fölér az angol Maltával, (a Földközi-tenger egyik szigetét már tengeri támponttá építi), továbbá az olajellátás biztosítására, amely egyben azt is jelentené, hogy az angol Földközi-tengeri flotta olajellátása válna ezzel bizonytalanná. Ha eszünkbe idézzük, hogy a modern társadalmaknak nem egy háborúja az olajért folyt a múltban, elfogadhatónak tűnik az a feltevés is, hogy végeredményben e pillanatban is olajháború folyik — Palesztináért. A Moszul-haifai petróleum az az érték, amely Palesztinát ma az ígért földjévé teszi. Aki ura a Moszul-haifai petróleumvezetékeknek, az egyben ura a Földközi-tengernek is. Bizonyos, hogyha Anglia el is vesztené a Palesztina mandátumot, ezzel még övé maradna az iraki területhez tartozó moszuli petróleumvidék, de nagy kérdés az, hogy egy sikeres palesztinai arab nemzeti ellenállás milyen hatást váltana ki a környező arab tengerben. A pánarab mozgalom, amely jóllehet kettőszakadt azáltal, hogy 1924-ben *Ibn Saud*, Hedzsasz vahabita királya elűzte Husszein királyt Mekkából és így Saudi-Arábia és kisebb szövetségesei külön irányítás alá kerültek, Irak, Szíria, Transzjordánia és Palesztina mégis a Husszein-család befolyása alatt állanak és így Moszul is abba a pánarab mozgalmi relációba tartozik, amelybe Palesztina is. Palesztina sorsa könnyen kihatással lehet Irak, Szíria, Transzjordánia sorsára is.

Már is komoly előjelei mutatkoznak az arab felkelés kiszélesedésének. Transzjordánia fővárosába Amman városba kétszáz sejket gyűlésre hívtak össze. A gyűlés célja, hogy Palesztina főbiztosát, aki egyben Transzjordániáért is felelős, ultimátumban felszólítsák az arab követelések teljesítésére. Abban az esetben, ha a követeléseket — amelyek a zsidók palesztinai bevándorlásának és a további zsidó földvásárlások megakadályozására vonatkoznak — nem teljesítik, a transzjordániai felkelésnek szabad utat engednek.

A *New Chronicle* közeli tudósítója igen sötét színekben festi a veszedelmet, amely a transzjordániai felkelés következtében előállhat. Minden pillanatban hatvanezer fegyveres beduin támadása következhetik be a Jordán völgyében. És ha kitör a nyílt háború, az arabok ebben egészen Hedzsaszig vennének részt.

Olaszországnak megnövekedett keletafrikai érdekeltségei az olaj-

kérdés fontosságát végképpen előtérbe nyomták. A közelmúltban felvilágotlalt olasz-angol ellentét pedig nyugtalanító erővel vetette fel az angol közel-keleti érdekek előtt, hogy Malta elég biztonságot nyújt-e az angol Földközi-tengeri flotta számára. Anglia szükségét látta annak, hogy Malta megerősítésére, vagy szükség esetén Malta szerepének átvételére a palesztinai haifai öbölt, hadikikötővé építse ki. Ennek a hadikikötőnek olajjal való ellátását a Moszul-haifai petróleumvonal biztosítaná és ezzel egy csapásra biztosítva lenne az angol flotta fölénye is a Földközi-tengeren.

Angliának Haifával különben is messzemenő katonai tervei vannak. Mivel Haifa a moszuli olajforrások vezetékének tengeri állomása, szükségesnek mutatkozik, hogy egy biztosított zónán keresztül kapcsolatba jusson a Vörös-tengerrel, amelynek legészakibb kis kikötővárosát, Akabát, Anglia a közel-keleti stratégia igen fontos támpontjává fejleszti. Így fölmerült az Akaba-haifai csatorna megépítésének terve, amely ha megvalósulna, Anglia számára azt jelentené, hogy teljesen függetleníteni tudja magát a Szuezi csatornától és az egyre ingatagabb egyiptomi bázis helyett Palesztinában jutna megfelelő bázishoz. Anglia egyiptomi katonai pozíciójának ingatagságát mi sem jellemzi jobban, minthogy az új egyiptomi szerződés tárgyalásakor Nahas pasa egyiptomi miniszterelnök mereven ellenezte a brit kormány követeléseit és azt, hogy Egyiptomban megerősítsék az angol helyőrségeket, s új repülőtereket létesítsenek.

Egy angol parlamenti felszólalás nemrégiben pattantotta ki azt az olasz katonai tervet, amely egy angol-olasz katonai konfliktus esetében Szudán és Egyiptom olasz megszállását vonta volna maga után. Az exponált egyiptomi reláció pótlására Anglia számára mérhetetlenül nagy értéket jelentene hát Szuez II., a Haifa-Akaba-csatorna.

Székelly Béla, aki a Palesztina-kérdés alapos ismerője, legutóbb figyelemreméltó tanulmányt írt éppen erről a tervről a *Világkép* májusi Számában. Ismerteti Angliának ama szándékait, amelyeknek tengelyében Palesztina fekszik. A cikkíró szerint, ha Anglia az akabi-csatorna megépítésénél nem Haifát választja a vízi út végső pontjául, a Palesztina érdekszférától akkor sem távolodik el, mert ez esetben a Vörös-tengert Palesztina legdélibb városával, Gazával, kötnék össze. Az Akaba-Gaza-csatorna terve is figyelembe venné természetesen a moszuli petróleum-vezetékeket, hogy e csatornán keresztül lehessen megteremteni az indiai vizeken hajózó angol flotta olajszükségleti bázisát. Ugyncsak tervezi Anglia egy Jeruzsálem-Akaba műautót megépítését is. Mig azonban Szuez II. megépítésének terve még csak most került nyilvánosságra, az autót ma már a közvetlen megvalósulás stádiumába jutott

Érthető, ha az ellentétes hatalmi érdekek mindent elkövetnek abban az irányban, hogy Anglia közel-keleti és ezzel távolkeleti erejét meggyöngítsék és ezt a maguk javára fordítsák. Nem lehet kétséges, hogy a mostani palesztinai események is imperialisztikus machinációk kisérő tünetei. A gyarmati népek nem egyszer váltak már eszközzé az imperialista hatalmak kezében és csaknem bizonyos, hogy a mostani arab nemzeti ellentállás az öncélúság külszine ellenére sem egyéb az imperialista érdekek szolgálatánál. Ha figyelembe vesszük, hogy a nemzeti ellenállás élén a mohamedán egyház palesztinai feje áll és olyan érveket halunk a főmuftitól az arab felkelés igazolására, amelyek a haladás szellemétől a legtávolabb állanak, világossá válik, hogy az arab nép helyett e pillanatban is mások gondolkoznak és azoknak, ugyis jó, ha az arab azt hiszi, hogy a felkelés azért tört ki, mert a zsidó lányok kurta shor-

tokban szaladgálnak. A főmufti a felkelés etikai tartalmát ugyanis ilyenképpen összegezte: „Erkölcsi tekintetben is kifogásaink vannak a zsidók ellen. A bevándoroltak úgy megváltoztatták Palesztina életét, hogy ennek feltétlenül fajunk pusztulására kell vezetni. Olyan szokásokat és erkölcsöket honosítottak meg, amelyek nemcsak vallásunkkal, hanem egész életfelfogásunkkal szöges ellentétben állanak. *A kurtávkis shortokban szaladgáló zsidó lányok demoralizálják puszta jelenlétükkel az arab ifjúságot*, amelyet egészen más életfelfogásban neveltek fel.” Az arab munkásság szerepét ennek ellenére sem lehet úgy felfogni, hogy az jogosulatlanul él a sztrájk fegyverével. Az arab földmunkásság helyzete a zsidó földvásárlások következtében egyre romlott. Egy-egy birtokeladásnál — az arabok állítása szerint 2-300 arab földműves veszt el a kenyérért, mert ujabban a zsidók kiadták a jelszót, hogy a zsidó vállalkozásokban a munkahelyeket zsidókkal kell betölteni. Figyelemmel lehet kísérni a zsidó és arab munkaerő egymáshoz való viszonyát és akkor látni fogjuk, hogy az arab elégedetlenség egyáltalán nem jogosulatlan. Bizonyos, hogy amíg egyrészt az angolelles imperialisztikus machinációkkal összedolgozó arab nacionalizmus a munkás elégedetlenség feszítő erejét a maga javára akarja felhasználni, addig maga az arab munkásság is kihasználja a pánarab mozgalom által felkavart állapotokat és igyekszik a maga számára megteremteni a jobb létfeltételeket.

Az a körülmény, hogy a palesztinai rendőrség az arab felkelés során letartóztatta és internálta a forradalmi osztályharcos európai munkások egy részét, még egyáltalán nem bizonyítja azt, hogy az arab felkelés szociális forradalomnak indult. Feltehető, hogy a forradalmi munkásság pártja adott esetben magához ragadta volna az arab forradalom vezetését, azonban az arab felkelés igen jellemző tünete éppen az, hogy egyrészt az effendik, Palesztina félféudális urai és másrészt a mohamedán egyház közvetlen befolyása alatt áll és az arab tömegek még egyáltalán nem ébredtek tudatára annak az osztályelnyomásnak, amelyet éppen népük felsőbb osztályaitól kell elszenvedniök. Egy gyarmati nép imperialista-ellenes szabadságharca jelentheti egyben a harcot a feudális, vagy félféudális állapotok helyreállításáért is, de ebben az esetben a haladott benszülött munkásság harca kettős irányúvá alakul, amíg egyrészt elősegíti a nép szabadságharcát az imperialisztikus hatalom ellen, ugyanakkor vivja osztályharcát közvetlen benszülött elnyomói és kizsákmányolói ellen is. Palesztinában sem lehet más szerepe a munkásságnak. Ezért történik meg az, hogy jóllehet a zsidó kolonizáció fejlettebb értéket reprezentál az arab társadalmi normáknál, a forradalmi munkásság mégis az arab szabadságharc oldalához szegődik, hogy aztán ezen belül találja meg az osztályharc kibontakozását is.

Az az állítás, hogy az arab munkásság életviszonyai a zsidó települések folyamán megjavultak és így indokolatlan az arab elégedetlenség, csak relatív értelemben igaz. Kétségtelen, hogy voltak periódusok, amikor az arab munkás számára bizonyos relációban a munkalehetőségek megnövekedtek. 1933-ban a sároni narancsültetvényzónában még 66 százalékban dolgoztak zsidó munkások, akiknek százaléka az arabok javára 1934-ben 40 százalékra csökkent. A csökkenési folyamat a bevándorlási megszorítások következtében ment végbe, azonban ez az egészséges arányeloszlódás zsidó részen valóságos pánikot idézett elő és mindent elkövettek, hogy utját állják a további kiegyensúlyozódásnak. A narancsszedési szezon folyamán a héber iskolák növendékeinek száza és a városi zsidó munkások ezrei vonultak ki a még érintetlen zsidó kolóniákra és inkább lemondtak a magasabb városi munkabérekről, csak hogy

elfoglalják a földmunkás pozíciókat. Amikor Kfár Szába ültetvényeit a Hisztadrut még sem tudta ellátni elég földmunkással, a zsidó telepesek akciót indítottak az arab munka bevezetésére. A zsidó szervezet erre munkaórségeket vonultatott fel, hogy megakadályozza az arab munkát. Az angol kormány lépett végül is közbe, hogy elejét vegye ezeknek a faji jellegű munkáskonfliktusoknak.

Természetes, hogy az arab munkásság az ilyen és ehhez hasonló kenyérharcot nem tekintheti egyébnek, mint annak, ami: a termelésből való kirekesztésnek. És természetes, ha erre nem csupán az osztályharc fegyverével felel — amellyel esetleg még nincs is tisztában, — hanem szabadságharcral, ami nemcsak az angol impérium és a zsidó tőke ellen irányul, de a zsidó munkás ellen is, aki nacionalizmusában maga is könnyörtelen ellenfele az arab munkásnak.

Bizonyos, hogy az európai munkásság nehéz helyzetben van a gyarmatokon, ahol a fölvilágosulatlan és szervezetlen szines munkaerő veszélyezteteti állandóan a bérnívót, a szervezett munkásság feladata azonban sohasem lehet az, hogy megakadályozza a gyarmati munkástömegek bevonását a termelésbe, hanem, hogy megakadályozza a munkaadók bérszorítási törekvéseit. Ennek pedig semmiesetre sem az a módja, hogy a városi munkásság olcsó bérért megszállja a mezőgazdasági pozíciókat.

A palesztinai események mögött így jelentkeznek az ellentétes érdekek. A pánarab mozgalmat így duzzasztja fel a munkásság és az arab nemzeti ellenállás a közvetlen zsidó-angol veszély elhárítására inkább vállalja egy másik imperializmus távolabbi veszélylehetőségét, csakhogy attól az imperializmustól, amely most nyomja, megszabaduljon.

El kell ez alkalommal mondani, hogy két zsidó áramlat is törekszik arra, hogy a maga ideológiájának megfelelően megközelítse az arab-kérdés megoldását. Az egyik a *Brith Sálom* kispolgári intellektualizmusából fakadt, a másik pedig a *Hasomér Hacair* materialista cionizmusából. Ez utóbbi az arab munkásoknak a zsidó munkásokkal való párhuzamos megszervezésében látja az arab kérdés alapvető megoldását, mivel az arabokkal való viszony alakulását döntő jelentőségűnek tartja a cionista mozgalom számára. Ez a „közös szervezkedési” szándék is éppen Palesztina sajátos viszonyaiból kifolyólag, csak a zsidó dolgozók számára biztosítana szociális előnyöket. „Az arab nincstelennel való együttműködés gondolata mindenekelőtt azt a célt szolgálja, hogy a zsidó munkásság kiváltságos helyzetének leromlását megakadályozza, illetve hogy az arabok felhasználásával a saját előnyeiket növelje. Az a követelés u. i., hogy az arab dolgozók helyzete a zsidó dolgozókéval legyen azonos, minden hangoztatás ellenére sem őszinte, mert különben a dolgozó arabok ily irányú beszerzése olyan területeken is folyhatna, ahol a zsidó munkásság érdektelen, s nem volna a 'beszerzés' periódikus jellegű. Ez a megszervezés mindig elszigetelt és rövidéletű volt. A be nem vallott szempont ebben a vonatkozásban mindig az, hogy a zsidó munkásság életviszonyaira az arabok kényszerrel való munkaejeje ne ihasson zavarólag.” (Varga László: A zsidókérdés és a cionizmus. 25. old.)

A cionista közvélemény mindig csak az arab zavargások nyomán hajlandó figyelmet szentelni az arab munkáskérdésnek. Talán a mostani felkelés valamiféle megoldáskeresésre is ösztökélné. Az időpont azonban már túlhaladott. E pillanatban már nem az a döntő, hogy mért nyomorog az arab fellachosztály, azért-e, mert jövedelmének ötven százalékát kénytelen leadni a fellachgazdaság vámszedőinek, a földesuraknak, az államnak és legfőként az uzsorásoknak, vagy azért, mert a zsidó térhódítás teszi földönfutóvá, hanem a tény maga, hogy az arab tömeg szörnyű

nyomorban él. A helyzetet súlyosbítja az a körülmény, hogy évek óta mindenütt rossz a termés, és a gazdasági válság elérte Palesztinát. A palesztinai zsidóság maga is a hét szűk esztendő előtt áll. Segíteni már akkor sem nagyon tud, ha akar. A legnagyobb baj azonban nem ez. Hanem az, hogyha egy ellentétes imperializmus már a maga vitorlájába fogta a tömegelégedetlenség erejét, módfelel nehéz lesz azt más irányba elterelni. A tőke és a munka látható harcán kívül az imperialista hatalmak harca folyik itt a háttérben, amely egyformán használja fel a maga szolgálatára az ellentétes érdekeket. A dialektikus materialista szemléleten alapuló Palesztina-kritika most végső beigazolást nyer, a cionista Palesztina imperialista érdekek eszközévé válik és ezzel végkép megpecsételődik a zsidó nemzeti otthon sorsa.

A brit impérium, amely oly nagy erélyt tud mutatni lázongó gyarmataiban, a lázongó Palesztinában a tehetetlen családfő szerepét játssza a civakodó gyermekek között. E jámbor szemforgatás bizony nem egyéb, mint dialektikus ellenhatása annak az idegesen imperialisztikus machinációnak, amely kiakarja huzni a talajt. Palesztinában a brit oroszán alól. A „gyenge” palesztinai angol haderő folytonos megerősítése úgy szólván feltűnés nélkül megy végbe a lázongó országban és az angol „tehetetlenség” annál nagyobb, minél több katonaság összpontosul Erec Israelben. Ha majd akkora lesz ott a betelepített angol haderő, hogy egy világhatalmat is oldalba roppanthat, akkor talán rászánja majd Anglia magát arra, hogy egy kis időleges rendet teremtsen az arabjai között. Addig pedig mély sajnálkozással nézi az arab-zsidó vérontást, amely előjátéka csupán annak a nagy véres drámának, amelyre lázasan készülődnek a világ hatalmasai.

MOHOLY NAGY LÁSZLÓ

Írta: SIEGFRIED GIEDION

A Brünniben Frantisek Kalivoda szerkesztésében megjelenő *Telehor* című nemzetközi folyóirat legújabbban remekül kiállított különszámot adott ki. A *Telehor* — mint ismeretes — azoknak a modern művészetformáknak a problematikájával foglalkozik, amelyek szigorú összefüggést mutatnak fel a képzőművészet valamennyi ága, de különösen a festészet, a fotográfia és a film között. A művészet ez egységének dokumentálása céljából a *Telehor* különszáma munkatársunk, Moholy Nagy László gazdag, sokféle elágazó munkásságát választotta. A *Telehor* e külön számából vesszük az itt következő tanulmányt. (A Szerk.)

Évszázadunk egyharmada mögöttünk. Az elmúlt 19. században — ha a fejlődést áttekintjük, — ez időtájt mindazok a problémák világosan jelentkeztek, amiket azóta végiggondoltak s így kibontakoztak és hatottak.

A viszonyok ma egészen mások, mint száz évvel ezelőtt, ennek ellenére azonban a jövő fejlődését meghatározó vonalak tisztán kirajzolhatók. Ez azonban korántsem olyanféleképp történik például, hogy találgatva kitapogadjuk a jövőt, hanem azoknak az értelmeknek és módszereknek a megismerésével, amelyek a legutolsó három évtized művészi törekvései mögött meghuzódnak.

*

A mai fejlődés szempontjából fontos mozgalmak részleteikben mind különböző pontokból indultak el, valamennyiben azonban közös annak a